

«MIND MAPS» – ІНСТРУМЕНТ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ЦІЛСНОГО СВІТОГЛЯДУ УЧНІВ НА УРОКАХ СЛОВЕСНОСТІ ШЛЯХОМ МІЖПРЕДМЕТНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Сучасна освіта не може залишатись осторонь осмислення нагальних методологічних проблем, розв'язання яких сприятиме реалізації завдань гуманітаризації освітнього простору.

Не можна обминути увагою той факт, що проблема зв'язку розумової та естетичної діяльності завжди ретельно вивчалась філософією, психологією, педагогікою. Людство і сьогодні не полишає суперечку про доцільність чи недоцільність роз'єднання розумової та естетичної діяльності, наукового пізнання й естетичного освоєння дійсності. Загальновизнано, що особистість, яка зацікавлена, хоче пізнати матеріал, засвоює його набагато краще, ніж та, що не зацікавлена змістом того, що вивчає. Сократ сказав: «Я не можу навчити нікого нічому. Я можу тільки змусити думати». І наше завдання як вчителів, зберігаючи індивідуальність кожної дитини, навчити думати її креативно, розвивати творче мислення.

Для того, щоб учні сприйняли яку-небудь інформацію, оформлену у вигляді звичайного тексту, тобто представлену в лінійному записі, зазвичай використовується текст із заголовками, списками, таблицями і схемами. Речі начебто прості і логічні, проте всім знайоме зусилля, яке доводиться їм прикладати для того, аби запам'ятати, і ще важче – відновити в пам'яті. Це відбувається тому, що візуально такий запис виглядає монотонно з елементами, що постійно повторюються (словами, абзацами, списками). Учням важко зосередитися та виділити головне. Зазвичай ці ідеї ми запам'ятовуємо завдяки особливим ключовим словам, які для нас є носіями вражень. Цих слів небагато і вони губляться в масі звичайних слів. Час при такому записі витрачається дуже неефективно, бо ми спочатку записуємо багато непотрібного, а потім вимушені це непотрібне читати і перечитувати, намагаючись знайти ті самі ключові слова і визначити ступінь їх важливості. Наслідки цього всім відомі: нудьга, неуважність, незасвоюваність інформації, витрата часу, відчуття власної неспроможності, втрата зацікавленості до предмету, що вивчається тощо. Якщо ця інформація оформлена у вигляді mind map, то вона легко і просто засвоюється, тому що записана на «мові мозку», а згодом учні самі навчаться вибирати, структурувати і запам'ятовувати ключову інформацію, а також відтворювати її в подальшому.

Інтелект-карта (ментальна карта, карта розуму або карта пам'яті, думок (англ. Mind map) – спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою схем. Також може розглядатися як зручна техніка альтернативного

запису. Вони використовуються при написанні статей для створення, візуалізації, структуризації та класифікації ідей, а також як засіб для навчання, організації, вирішення завдань, ухвалення рішень. В українських перекладах термін може звучати по-різному: «карти розуму», «карти пам'яті», «інтелект-карти», «майнд-меп». Розумові карти допомагають розвивати креативне і критичне мислення, пам'ять і увагу учнів, а також зробити процеси навчання цікавішими і результативнішими. Інтелект-карта – це зовнішня «фотографія складних взаємин наших думок» у конкретний момент часу. Вона відображає зв'язки (сміслові, асоціативні, причинно-наслідкові та інші) між поняттями, частинами, складовими проблемами або предметної області, яку ми розглядаємо.

Мета створення карт може бути різна: запам'ятовування складного матеріалу, передача інформації, прояснення для себе якогось питання; їх можна використовувати у різноманітних ситуаціях (у професійній діяльності, у навчанні, для індивідуального планування тощо).

Інтелект-карта реалізується у вигляді діаграми, на якій зображені слова, ідеї, поняття, зв'язані гілками, що радіально відходять від центрального поняття або ідеї. Спосіб запису дозволяє карті пам'яті необмежено рости і доповнюватися. Ментальні карти – це зручний інструмент для відображення процесу мислення і структуризації інформації у візуальній формі. Таким чином, інтелект-карти можна використовувати, щоб «застенографувати» думки й ідеї, оформити інформацію.

Розглянемо як приклад етапи створення ментальної карти для написання твору на уроках словесності. Перший етап – «Обмірковування ідеї» – учні використовують індивідуальну «мозкову атаку», основна мета якої – записати якомога більшою кількістю ідей, після того кожен учень оголошує їх, потім проводиться голосування, які із запропонованих назв і персонажів слід використовувати. Другий етап – «Індивідуальна «мозкова атака» – у формі інтелект-карти на аркуші паперу кожен малює обраний центральний образ, наприклад, зображенням головного героя. Третій етап – «Виверження асоціацій» – фіксується перше, що спадає на думку у зв'язку з центральним образом. Четвертий етап – «Редакція» – кожен учень обирає для своєї ментальної карти базові порядкові ідеї стосовно сюжету, персонажів, теми, місця і часу дії, стилю викладу, кольорів, малюнків, емоцій, розв'язки тощо. П'ятий етап – «Інкубація» – зведення індивідуальних думок учнів до колективного рішення, тобто складання остаточної інтелект-карти.

Написання творів із використанням інтелект-карт відбувається за таким алгоритмом: обирається центральний образ, у якому змістовно виражено тему твору; підбираються базові порядкові ідеї для головних гілок інтелект-карти або основних розділів твору, акцентувавши увагу на сформульованій темі; доповнення інтелект-карти новими ідеями, які хотілося б висловити у своєму творі, використовуючи активно коди (колірні, символні або їх комбінації) для організації перехресних посилань або зв'язків між різними сегментами карти; редагування ментальної карти, під час якого остаточно продумується виклад основних та другорядних думок; складання первинного варіанту твору. Використовуючи інтелект-карту як основу, слід писати з максимальною

швидкістю, пропускаючи будь-які «проблемні» місця в змісті та граматичному оформленні, звертати увагу на безперервний потік думок, пам'ятаючи про те, що до «проблемних» місць можна буде повернутися пізніше. Якщо під час роботи думка заходить у глухий кут, то слід вдатися до складання додаткової інтелект-карти або просто додати ряд порожніх гілок, що відходять від уже створених ключових слів і образів. «Схильність до заповнення пустот», характерна для мозку людини, зіграє свою роль, стимулюючи нові асоціації та продукти образного мислення. Творчу безвихідь буде подолано, якщо усвідомити, що причина її лежить не в якійсь нездатності власного мозку, а нерідко в підсвідомій боязні потерпіти невдачу або в незнанні того, як функціонує мозок людини; перечитування написаного твору, додавання додаткових доказів, цитат, посилань, прикладів – остаточна ревізія власної інтелект-карти.

Таким чином, ментальні карти можуть виступати як альтернатива створенню лінійних тез, які зазвичай учні пишуть перед написанням твору. Метод інтелект-карт дозволяє економити час на опрацюванні додаткових джерел, конспектуванні, анотуванні, написанні кількох чернеток під час традиційної роботи над твором, оскільки дозволяє у значно більшому об'ємі активізувати творчість школяра, його креативність. Окремо слід зауважити, що більшість сучасних школярів візуально представлену інформацію сприймають значно краще, ніж написану.

Література

1. Вікіпедія. Електронний ресурс. - Режим доступу: <https://cutt.ly/geMwoi>.
2. Державні стандарти. - Режим доступу: <https://cutt.ly/PeMpxl>
3. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: навч. Посібник. / Ілона Дичківська. - К.: Академвидав, 2004. - 352 с.
4. Життя — урок. Сайт вчителя Антонової Н. М. Електронний ресурс. - Режим доступу: https://antonovanm.ucoz.net/index/dosvid_roboti/0-5.
5. Катюк Я.Л. MIND MAP як сучасний метод навчання дорослих у післядипломній педагогічній освіті. Електронний ресурс. - Режим доступу: <https://news.online.ua/687517/gipermarket-znan-naykrashchiy-sayt-dlya-navchannya/>.
6. Найдьонова А.В. Інтелект-карти як інструмент ефективної роботи з інформацією. Посібник для педагогів та учнів. - 2017.